

Hoe maken we het verschil?

Op weg naar (nog) beter taallesonderwijs

Jos Cöp - www.leertijd.nl - joscop@leertijd.nl - 06 31 91 47 89

Beschrijving interactieve presentatie ResearchEd 2018

Hoe maken we samen het verschil? Op weg naar (nog) beter taalleesonderwijs

Het onderwijs is voortdurend in ontwikkeling en zowel wetenschappers als praktijkdeskundigen zijn permanent bezig om vanuit hun perspectief te bepalen wat werkt en wat niet.

De kunst is om dit niet zozeer te doen vanuit wollige visiediscussies, maar het te baseren op waarneembaar effectief bestede leertijd. Uiteindelijk is dit namelijk het schaarse goed dat de belangrijkste voorspeller vormt van goede leerresultaten.

Uit onderzoek en praktijkervaringen ontstaat langzamerhand een goed beeld hoe leertijd effectiever besteed kan worden. In een interactieve presentatie zet Jos Cöp op basis van recent panelonderzoek, (review)studies en recent verschenen onderwijskundige artikelen de belangrijkste ideeën op een rijtje die het in zich hebben om het taalleesonderwijs de komende 5 jaar aanzienlijk te verbeteren. Veel aandacht zal hierbij uitgaan naar het gebruik van hedendaagse leermiddelen en de didactische inzet van ICT.

leren,

content, **verbinden**, apps,

leermiddelen, methoden, **ICT**,

taal, innovatie, **lezen**, duurzaamheid,

onderwijs, webplatforms,

verandering

Digitaal prikbord

padlet Jos Cop · minder dan een minuut
Research Ed 2018
 Digitaal prikbord Leertijd.nl

De presentatie
 Hoe maken we het verschil?
 Op weg naar (nog) beter taallessende...
 ResearchEd 2018-01
 Op weg naar (nog) beter taallessonde...
 google docs

Invullen prioriteitenformulier
 Op weg naar (nog) beter taallessende...
 ResearchEd 2018 - Jos Cop - Leertijd...
 google docs

Resultaten prioriteitenformulier (web)
 De resultaten
 resultaten ResearchEd 2018
 This site uses cookies from Google t...
 google

Leertijd.nl Nieuwsbrief 2018
 Wekelijkse nieuwsbrief met artikelen over (taalless)onderwijs, leren en innoveren.
 Leertijd.nl Nieuwsbrief 2018
 Artikelen over onderwijs, leren en inn...
 jos cop

Kan elk kind leren lezen?
 Bijdrage van Kees Vernooij.
 Het principe kan elk kind leren lezen
 Belans 13 juli BM04_Dyslexie_KeesV...
 PDF document
 padlet drive

Moeten we de taal- en leesvaardigheden minder verkavelen in ons onderwijs?
 Bijdrage van Astrid Geudens en Wim van den Broeck.
 'Ons onderwijs zou er veel baat bij he...
 De PIRLS studie met schrijpende scor...
 knack

Wat is de basis van alle succesvolle onderwijsprogramma's?
 Bijdrage van Robert Slavin (Hoogleraar aan de universiteit van Baltimore).
 On Motivation
 The key factor, I'd argue, is motivation...
 huffpost

Gaan adaptieve leersystemen het onderwijs echt veranderen?
 Bijdrage van Johannes Visser.
 Het onderwijsverhaal van dit momen...
 Wynona's (8) bloem groeit als ze een ...
 de correspondent

presentatie / artikelen / prioriteitenformulier: bit.ly/leertijd1.

Het verschil maken op weg naar (nog) beter taallesonderwijs

Waar staan we
nu?

PIRLS 2016

Vergroot de
effectieve leertijd

9 stappen
prioriteren

Innoveer
bescheiden

Innoveren =
Ruimte geven

Hoe staat ons leesonderwijs ervoor?

Een derde van de Nederlandse leerlingen ervaart weinig tot geen leesplezier. Daarmee scoort Nederland ver in de achterhoede.

Bron: PIRLS (2016)

Een derde van de Nederlandse leerlingen ervaart weinig tot geen leesplezier. Daarmee scoort Nederland ver in de achterhoede.

Bron: PIRLS (2016)

Het verschil maken op weg naar (nog) beter taallesonderwijs

Waar staan we
nu?

Vergroot de
effectieve leertijd

Innoveer
bescheiden

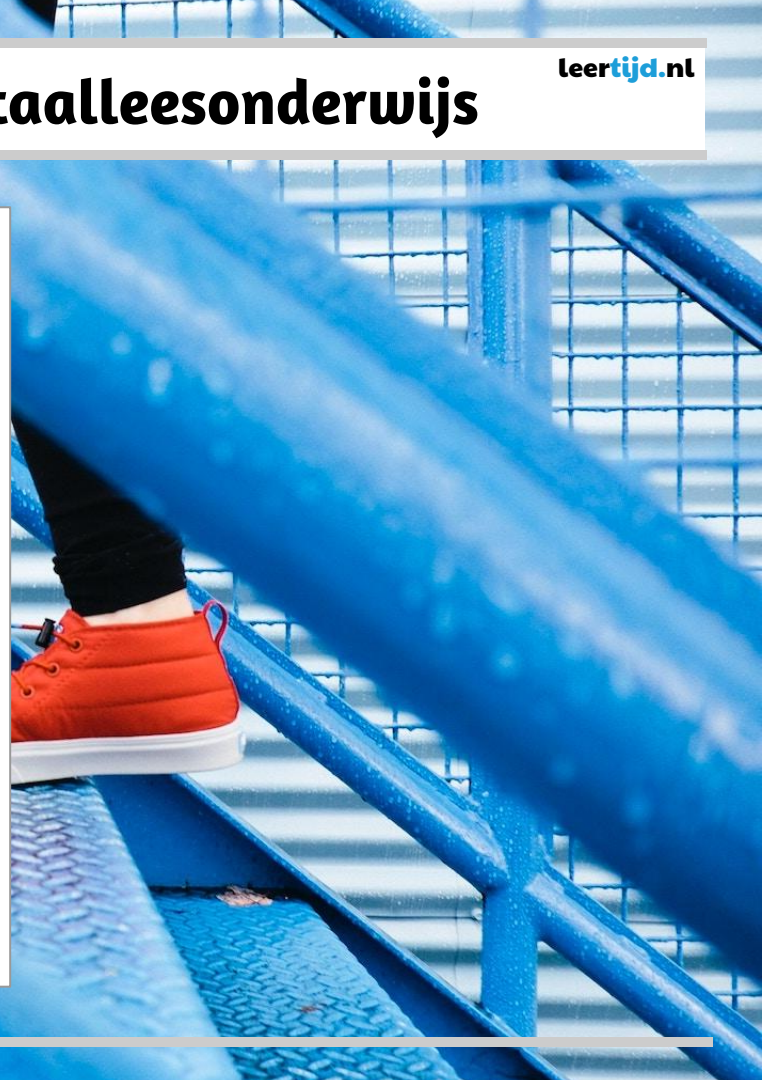
PIRLS 2016

9 stappen
prioriteren

Innoveren =
Ruimte geven

De 9 stappen naar (nog) beter taallesonderwijs

1. effectieve leertijd
2. curriculum, leerlijn en doelen
3. instructie, feedback en begeleiding
4. leeractiviteiten en leeswerkvormen
5. omgaan met verschillen
6. toetsing en evaluatie
7. herhaling en onderhoud
8. passende leermiddelen
9. beheersbare werkdruk

Stap

Effectieve leertijd en roostertijd

Vergroot de effectieve leertijd

leertijd.nl

Vernooij (2009)

Effectieve leertijd heeft meerdere elementen: **ingeroosterde tijd**, **dagelijks beschikbare leertijd** (weglektijd) en **taakgerichte leertijd**.

Meer roostertijd inplannen

Als er onvoldoende tijd gereserveerd is op het **lesrooster**, dan wordt het heel moeilijk om voldoende **leertijd** te **creëren** om de doelen te bereiken.

Roostertijd taal / lezen groep 1, 2 en 3

Groep	Geplande tijd per week	Doelgerichte instructie en oefening
1-2	300 – 480 minuten	<p>Minimaal elke dag een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten.</p> <p>Belangrijke onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beginnende geletterdheid • Fonemisch bewustzijn en letterkennis • Mondelinge taalontwikkeling • Woordenschat <p>Naast de doelgerichte taalactiviteiten in alle activiteiten impliciet aandacht voor taalontwikkeling</p>
3	360 minuten	Aanvankelijk technisch lezen
	60 minuten	Taal
	420 minuten	Bij het gebruik van een geïntegreerde methode voor lezen en taal (zoals Veilig leren lezen of Leessleutel)
	60 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling

Roostertijd taal / lezen groep 4 en 5

4	150 - 180 minuten	Voortgezet technisch lezen
	45 - 60 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing
5	120 - 150 minuten	Voortgezet technisch lezen
	60 minuten	Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	45 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing

Roostertijd taal / lezen groep 6, 7 en 8

6	120 minuten	Voortgezet technisch lezen
	60 – 90 minuten	Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	30 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing
7-8	30 - 60 minuten	Onderhouden van voortgezet technisch lezen
	90 - 120 minuten	Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	30 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing

Bewaken van de dagelijks beschikbare leertijd

In veel klassen staat de **beschikbare leertijd** regelmatig onder druk. **Incidenten**, **ordeverstoringen** en leuke ‘**tussendoortjes**’ zijn vaak de oorzaak.

Vergroten van de taakgerichte leertijd

Taakgerichte leertijd is de tijd die **direct aan het lesdoel** besteed wordt. Iedere lesactiviteit dient dan het doel. Dit voorkomt ‘**bezigheidstherapie**’.

Stappen prioriteren

Verbeteren van de leerlijn, doelen en lesrooster leertijd.nl

1 2 3 4 5

Helemaal geen prioriteit Zeer veel prioriteit

Innovatietraining leeronderwijs

Actie leerlijn

Zorg voor een duidelijke leerlijn leertijd.nl

Een uitgebalanceerde leerlijn, voorzien van meetbare beheersingsdoelen, vormt de **hapstek** waar alles aan hangt.

'Zorg voor een overzichtelijke leerlijn' heeft bij ons ...

1 2 3 4 5

geen prioriteit (of is niet van toepassing) een zeer hoge prioriteit

Prioriteitenformulier: bit.ly/leertijd1.

Werken aan (effectieve) leertijd

1. Neem jouw / een school in gedachte.

2. Schat de prioriteit in.

3. Zet deze in het formulier: bit.ly/leertijd1.

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Curriculum, leerlijn en doelen

Zorg voor een duidelijke leerlijn

Een uitgebalanceerde **leerlijn**, voorzien van meetbare **beheersingsdoelen**, vormt de **kapstok** waar alles aan hangt.

Versterk de doorgaande instructielijn

Instructies die (over jaargroepen heen) goed **op elkaar afgestemd** zijn, versterken elkaar en vormen een **efficiënte weg** naar het bereiken van de leerdoelen.

In het nieuws ...

Knack Rubrieken ▾ Het magazine Voordelen voor abonnees [Abonneren](#) Aa

'Ons onderwijs zou er veel baat bij hebben als we taalvaardigheden niet zouden verkavelen'

'Het gaat niet op om technisch lezen af te doen als het kleine broertje van begrijpend lezen. Ze moeten hand in hand gaan', schrijven Astrid Geudens (Thomas More) en Wim van den Broeck (VUB).

250 Keer gedeeld   [Lees later](#)

M

1

2

3

Verbind leesvaardigheden met elkaar

Maak niet van alles een aparte les. Zorg voor een leesflow van **correct lezen**, naar **vlot lezen**, naar **vloeiend lezen** en naar **lezen met begrip**.

Geef lezen een duidelijkere plaats in het curriculum

Lezen is een **basisvaardigheid** gebaseerd op culturele afspraken. Je leert het door gerichte **instructie**, veel **oefening** en terugkerend **onderhoud**.

Een evenwichtig curriculum: het via-via-model

basisvaardigheden
als fundament

- lezen
- taal
- rekenen

via basisvaardigheden
naar een **kennisbasis**

- verdiepend lezen, luisteren en kijken
- informatie verwerven
- mediawijsheid
- woordenschat

via een kennisbasis naar
betekenisvolle toepassing

- creativiteit
- '21e eeuwse vaardigheden'
- onderzoekend en ontwerpend leren

Een evenwichtig curriculum: het via-via-model

basisvaardigheden

kennisbasis

toepassing

leerstof

lezen, taal, rekenen

verdiepend lezen,
luisteren, kijken

wereldoriënterend

didactiek

productgericht
onderwijzen

procesgericht
onderwijzen / leren

probleemgericht
leren

**omgaan met
verschillen**

homogene
(niveau)groepen

heterogene
(jaar)groepen

heterogene
(interesse)groepen

In het nieuws ...

nrc.nl > **Abonnementen** Digitale editie Webwinkel Carrière

Binnenland Buitenland Economie Cultuur Sport Opinie Wetenschap Tech & Media Meer ▾

Opinie

Niet alle onderwijsdoelen zijn meetbaar

De veronderstelde tegenstelling tussen klassikaal en vernieuwend onderwijs bestaat niet, schrijven *Hartger Wassink* en *Claire Boonstra*.

© 11 januari 2018

Werken aan de leerlijn en de doelen

Formulier: bit.ly/leertijd1.

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Instructie, feedback en begeleiding

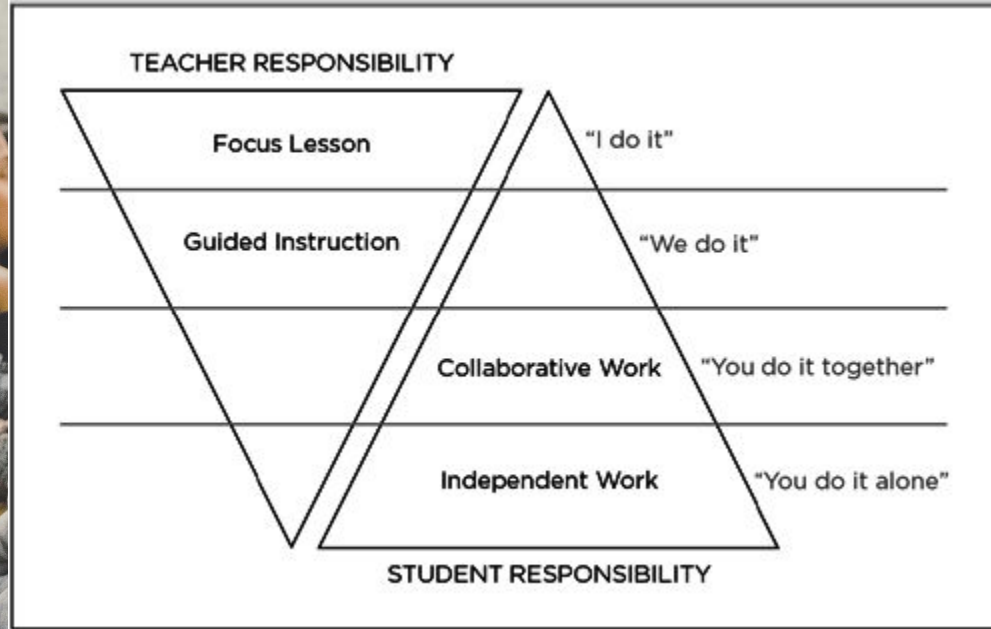
Is het leesonderwijs slecht?

Bron: Youtube - Anne Bosman - RTL Late Night (2017)

Verbeter de kwaliteit van de instructie

Fischer & Frey (2008);
Hollingsworth, Ybarra & Schmeier (2015)

Bij veel leerdoelen zijn **expliciete instructiemomenten** nodig om ook zwakkere leerlingen succes te laten boeken. Bij voorkeur via de **voor-, koor-, zelf-methodiek**.

Kies voor efficiënte instructies

Individuele instructie is alleen een goede keuze als er maar één kind de betreffende uitleg nodig heeft. **Samen** is **efficiënter** en **interactiever**.

Werken aan de instructie, feedback en begeleiding

leertijd.nl

Formulier: bit.ly/leertijd1.

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

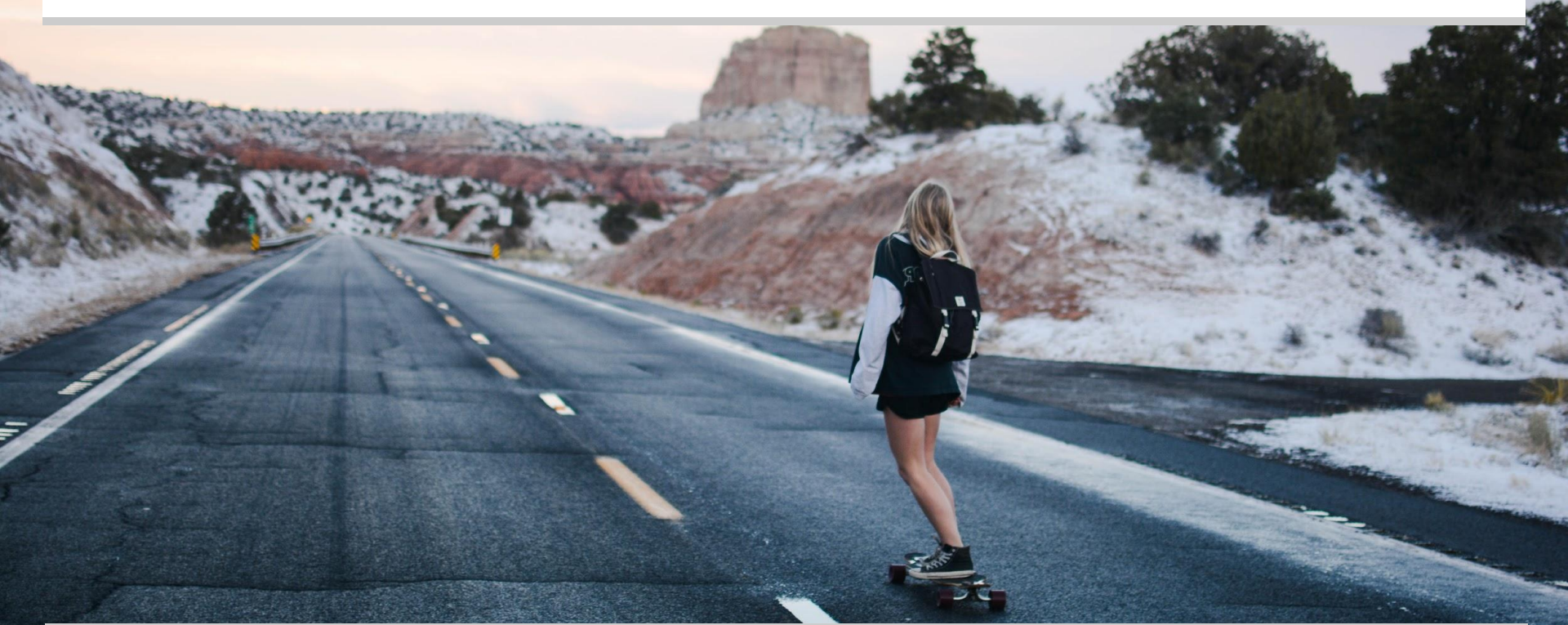
Zeer veel
prioriteit

Stap

Leeractiviteiten en werkvormen

Laat veel leeskilometers maken

De **automatisering** van het lezen vraagt **veel gerichte oefening**. In het wilde weg lezen is voor zwakkere leerlingen onvoldoende.

De rol van leesmotivatie

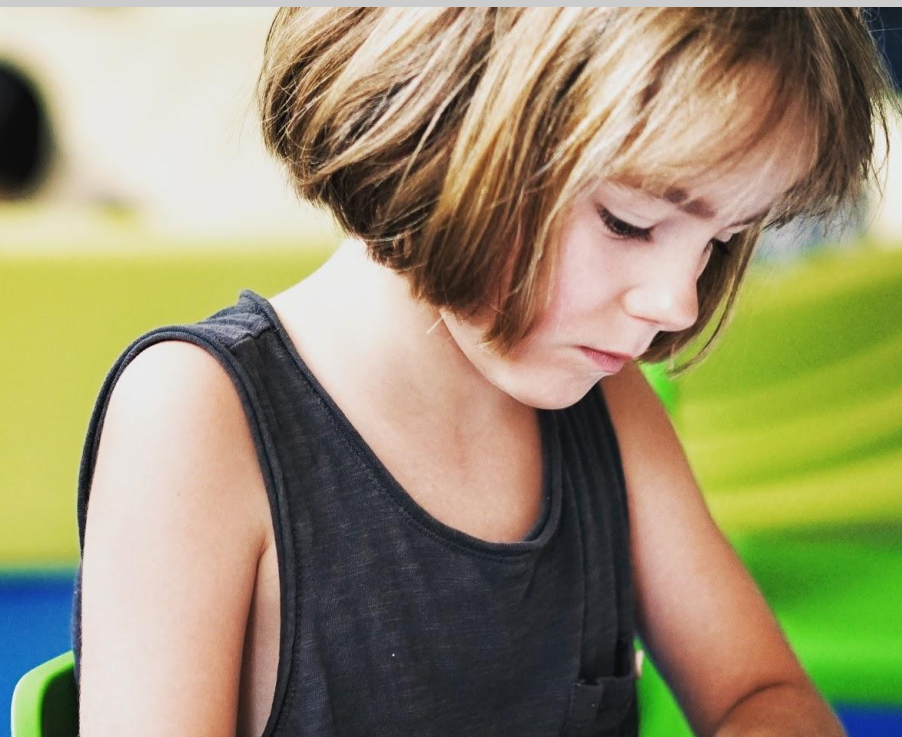

Van Steensel e.a. (2016)

Leeskilometers maken lukt het best als er sprake is van een goede **leesmotivatie**. Het gaat hierbij om **leesplezier** of **de zin ervan inzien**.

Beperk het traditionele zelfstandig werken

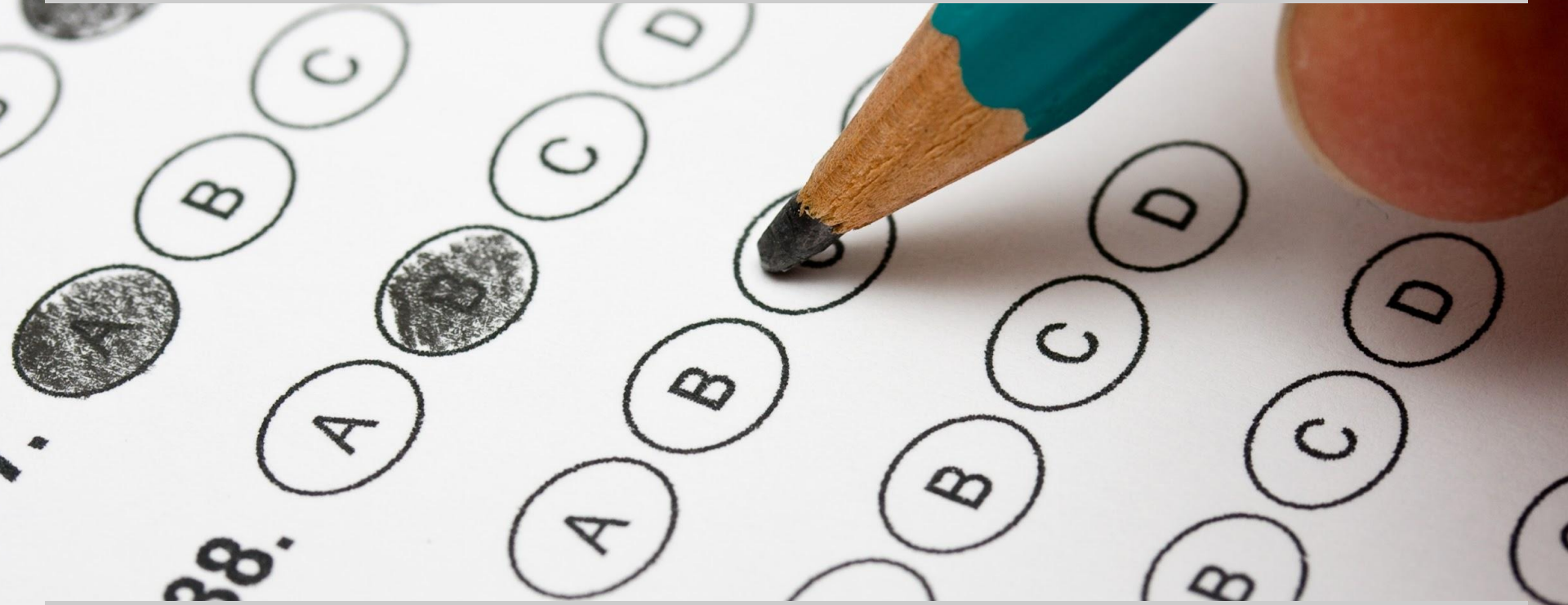
leertijd.nl

Bosman (2017)

In veel lessen is de **zelfstandig werktijd te lang**. Deze wordt daarmee **minder doelgericht** en haalt het **rendement** van de les onderuit.

Laat minder oefeningen maken

Leren Lezen doe je niet door **oefeningen** te **maken** in een **werkboek** of op een **tablet**.
Dat doe door instructie en door te lezen, te lezen en te lezen.

Toch wel even schrikken ...

Welke **rol** speelt de **technologie** bij het vernieuwen / verbeteren van het leren?

Arme media van de 20e eeuw

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{v_1}{v_2} = \frac{\omega_2}{\omega_1} v = \frac{1}{\sqrt{\epsilon \cdot \mu}} = \frac{c}{\sqrt{\epsilon_r \mu_r}}$$

$$R = \rho \frac{l}{S}$$

$$T = \frac{2\pi a}{v}$$

$$M = \vec{F} d \cos \alpha$$

$$F_v = \sum \frac{F_n}{R}$$

$$x^* T = 6$$

$$F_n = S \rho g$$

$$F_g = \frac{m_1 m_2}{r^2}$$

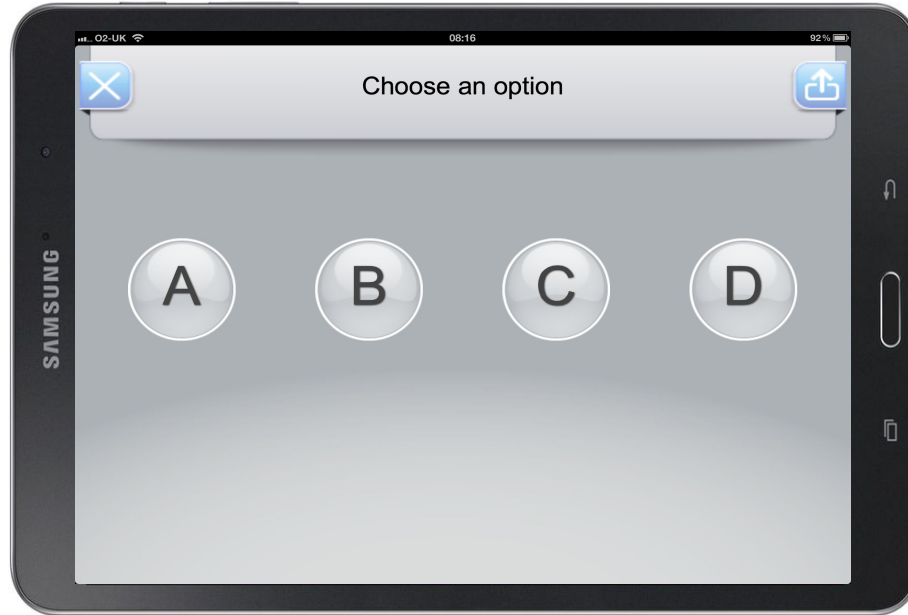
$$E = \frac{E_c}{q}$$

$$\left(\frac{E}{r} \right)_n = \frac{1 \cos \alpha v_1 \cos \alpha v_2}{\cos(v_1 v_2) \sin(v_1 + v_2)}$$

E=mc²

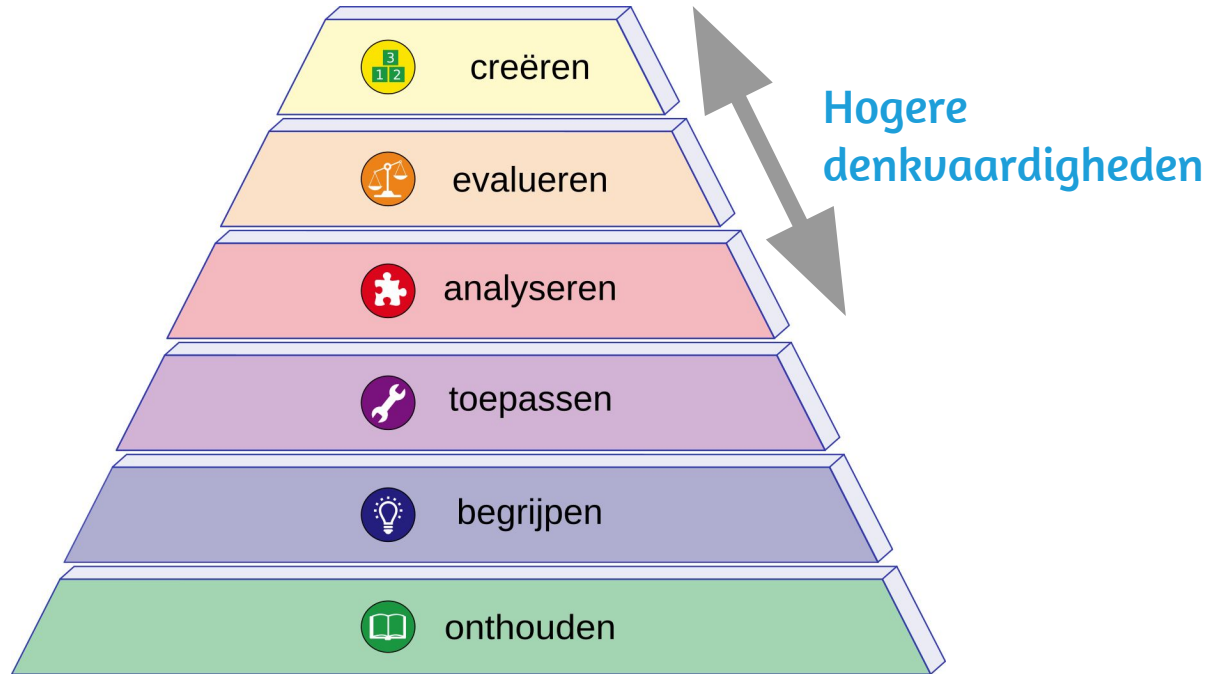
De veroordeling tot **arme media** (papier, krijt en bord) leiden tot **arme vormen van leren**.

Rijke media van de 21e eeuw

Maar ondanks de beschikking over **rijke media** (verbonden met de hele wereld) zien we nog heel vaak **arme vormen van leren** waarvan de opbrengst twijfelachtig is.

Doe een beroep doen op hogere denkvaardigheden

De Vries (2017); Krathwohl (2002)

Kies voor opdrachten die een beroep doen op **hogere denkvaardigheden**. Veel traditionele opdrachtvormen (meerkeuze, match, volgorde, inuul) horen daar niet bij.

Nee toch ...

Spannen we de **beperkingen** van **digitale oefeningen** nu voor de **rijke mogelijkheden** die de **digitale technologie** het leren te bieden heeft?

Werken aan leeractiviteiten en werkvormen

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Omgaan met verschillen

Heb hoge verwachtingen

Vernooij (2014)

Hoge verwachtingen leiden tot betere resultaten. Bij te **lage verwachtingen** komt er niet uit wat erin zit. Effectief onderwijs vraagt om **maatwerk**.

Lezen is vrij intelligentieloos

Stuif (2010); Toegesen (2008); Kempenstaal (2016)

Iedere leerling kan leren lezen. **Intelligentie** speelt bij technisch lezen nauwelijks een rol. Slechts een klein percentage zware dyslecten zal enigszins achterblijven.

Redeneer vanuit een growth mindset

Dweck (2016); Jolles (2016)

Breinwetenschappers tonen steeds beter aan dat **intelligentie niet statisch** is maar kan groeien. Het leerbereik ligt dus niet vast.

Wat vind u hiervan?

Nadrukkelijker denken in twee leerstromen

Minder snelle doorstromers

een duwtje is noodzakelijk

uitleg, feedback en begeleiding

Snelle doorstromers

verboden te remmen?

afremmen leidt tot problemen

Bij **snelle doorstromers** leidt afremmen tot problemen. **Minder snelle doorstromers** halen de doelen niet zonder uitleg feedback en begeleiding.

Beter omgaan met verschillen

accent op **samen** leren

klassikaal met max. 3 aanpakken

lineair
door
leerstof

accent op **individueler**

homogene instructiegroepen

'adaptief'
door
leerstof

groepjes met thema's of leeruragen

individueel achter het scherm

Beter omgaan met verschillen

1 2 3 4 5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Toetsing en evaluatie

Zorg voor een goed zicht op de leervorderingen

Om het **juiste vervolg** te kunnen bieden, is het noodzakelijk om goed **zicht** te hebben op de **leervorderingen**.

Optimaliseer de toetsing

Om goed zicht te hebben op de vorderingen zijn zowel methodegebonden (beheersings)toetsen als niet methodegebonden (norm)toetsen noodzakelijk.

Werken aan betere toetsing en evaluatie

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Herhaling en onderhoud

Rooster meer tijd voor zwakkere lezers

Ward (1987)

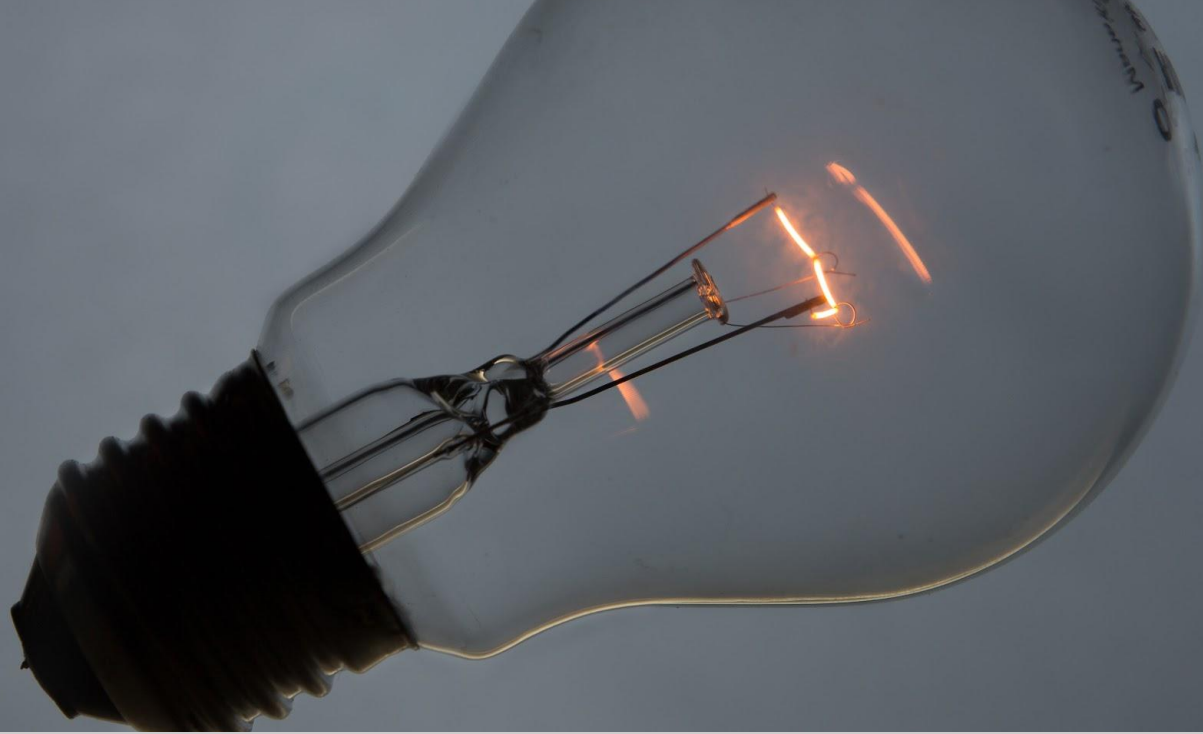
Leerlingen die meer moeite hebben met de leerstof, hebben soms wel **2,5 tot 6 keer meer tijd** nodig om dezelfde doelen te bereiken.

Herhaling en remediëring

Metten heeft alleen zin als er ook wat mee gedaan wordt. Hoe ziet het **herhalings- of remediëringsprogramma** eruit?

Zorg voor voldoende onderhoud

Leren lezen houdt niet op bij groep 6. Ook daarna is voor veel kinderen **gericht onderhoud** nodig om de leesvaardigheid vast te houden.

Verbeteren van de herhaling en het onderhoud

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Passende leermiddelen

Kies voor passende leermiddelen

leertijd.nl

Leermiddelen zijn niet meer en niet minder dan een **belangrijk hulpmiddel**. Als ze aansluiten bij het **onderwijsconcept** kunnen ze veel **ondersteuning** bieden.

Het verband tussen een methode en de kerstboom?

Uitgeverijen maken **methoden** zo **breed en complex**, waardoor ze steeds minder een goede kapstop van de lesprogramma zijn.

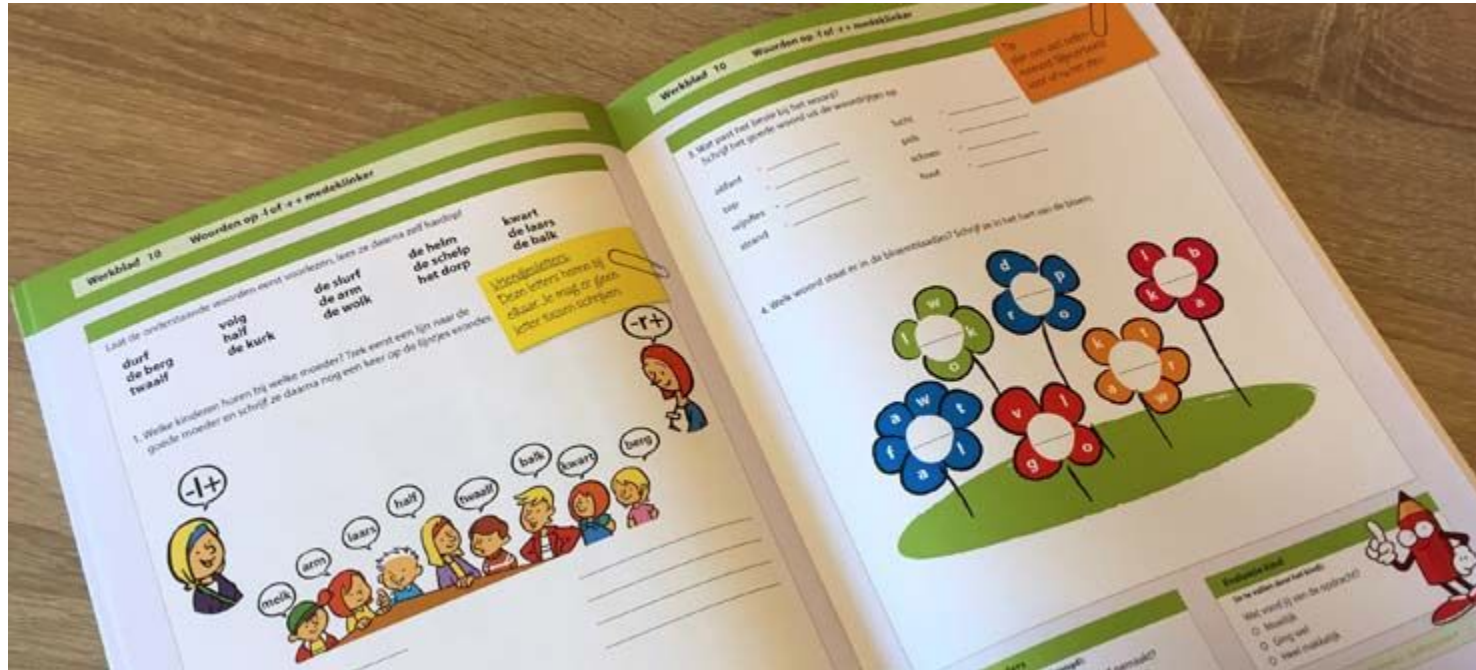
Tijd voor leren van de werkwoordspelling?

leertijd.nl

Hoeveel **tijd** denkt u dat een 'gemiddeld' kind nodig heeft voor het **beheersen** van de **werkwoordspelling**?

Volg de leermiddelen niet te slaafs

Methoden en leermiddelen hebben vaak een eigen planning in de tijd. Niets garandeert dat deze **generieke** tijdsplanning en **leertijdverdeling** bij **uw situatie** past.

Ondersteunend gebruik van ICT

toegangsportal

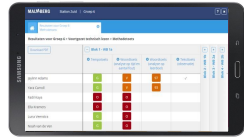

dashboard

toegang en
signalering

toetssoftware

resultatenmonitor

diagnostisering
en vervolgadvice

oefensoftware

games

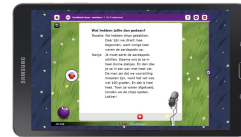
apps

plusboeken

instructiesoftware

verwerkingssoft.

lesboek

handleiding

zelfstandige en / of begeleide leerroutes

De zoektocht naar beter passende leermiddelen

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Stap

Beheersbare werkdruk

Maak het lesprogramma niet te complex

Complexiteit is de vijand van effectief onderwijs. Het leidt vrijwel altijd tot **afname** van de **effectieve leertijd**.

Klassenmanagement als wondermiddel

Beter **klassenmanagement** is geen tovermiddel waarmee onorganiseerbare zaken toch voor elkaar te krijgen zijn. **Werkdruk** is minstens een **signaal**.

In het nieuws ...

Wat moeten we als school
administreren en wat niet?

Brochure Ruimte in Regels

Papieren rompslomp - of kan het anders?

Brochure+Ruimte+in+Regels_toegan...

PDF document

padlet drive

In het nieuws ...

- Zijn wij verplicht om een minimaal uren aan een vak te besteden en bij te houden?
- Zijn er voorschriften welke leerstof wij in welk leerjaar moeten aanbieden?
- Moet ik alle methodetoetsen afnemen, analyseren en vastleggen?
- Moeten toetsen per vraag ingevoerd worden in het leerlingvolgsysteem?
- Zijn groepsplannen verplicht?
- Zijn er richtlijnen voor het aantal oudergesprekken?
- Is onze school verplicht om gesprekken met de intern begeleider vast te leggen?
- Zijn er voorschriften voor de overdracht van leerlingen naar een volgende leraar?
- Zijn wij als school verplicht om de ontwikkeling van kleuters te volgen door toetsen?
- Moet ik voor elke les een lesvoorbereiding op papier hebben?
- Moet ik mij verantwoorden of ik de methode goed volg?
- Zijn er voorschriften voor hoe ik de dagplanning vastleg?
- Moet ik voor iedere leerling met een eigen leerlijn een ontwikkelingsperspectief maken?
- Moet ik voor elke leerling stimulerende en belemmerende factoren in kaart brengen?
- Zijn wij verplicht incidenten, zoals pestincidenten of kleine valpartijen te registreren?
- Is onze school verplicht om mee te doen aan wetenschappelijke onderzoeken?

**Het antwoord van de
Inspectie op al deze
vragen is 'NEE'**

Verlagen van de werkdruk bij het taalleesonderwijs

1

2

3

4

5

Helemaal
geen prioriteit

Zeer veel
prioriteit

Het verschil maken op weg naar (nog) beter taallesonderwijs

Waar staan we
nu?

Vergroot de
effectieve leertijd

Innoveer
bescheiden

PIRLS 2016

9 stappen
prioriteren

Innoveren =
Ruimte geven

Bedankt allemaal!

Ideeën, reacties en suggesties: joscop@leertijd.nl

Samenstelling: Jos Cöp

Meer info, presentaties, (speed)trainingen, innovatietrajecten: www.leertijd.nl

Foto's: Unsplash.com - Creative Commons Zero (CCO) license

Muziek: YM Library - Creative Commons Zero (CCO) license

Jos Cöp | www.leertijd.nl | info@leertijd.nl | 06-31914789

